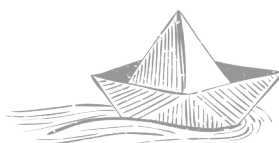


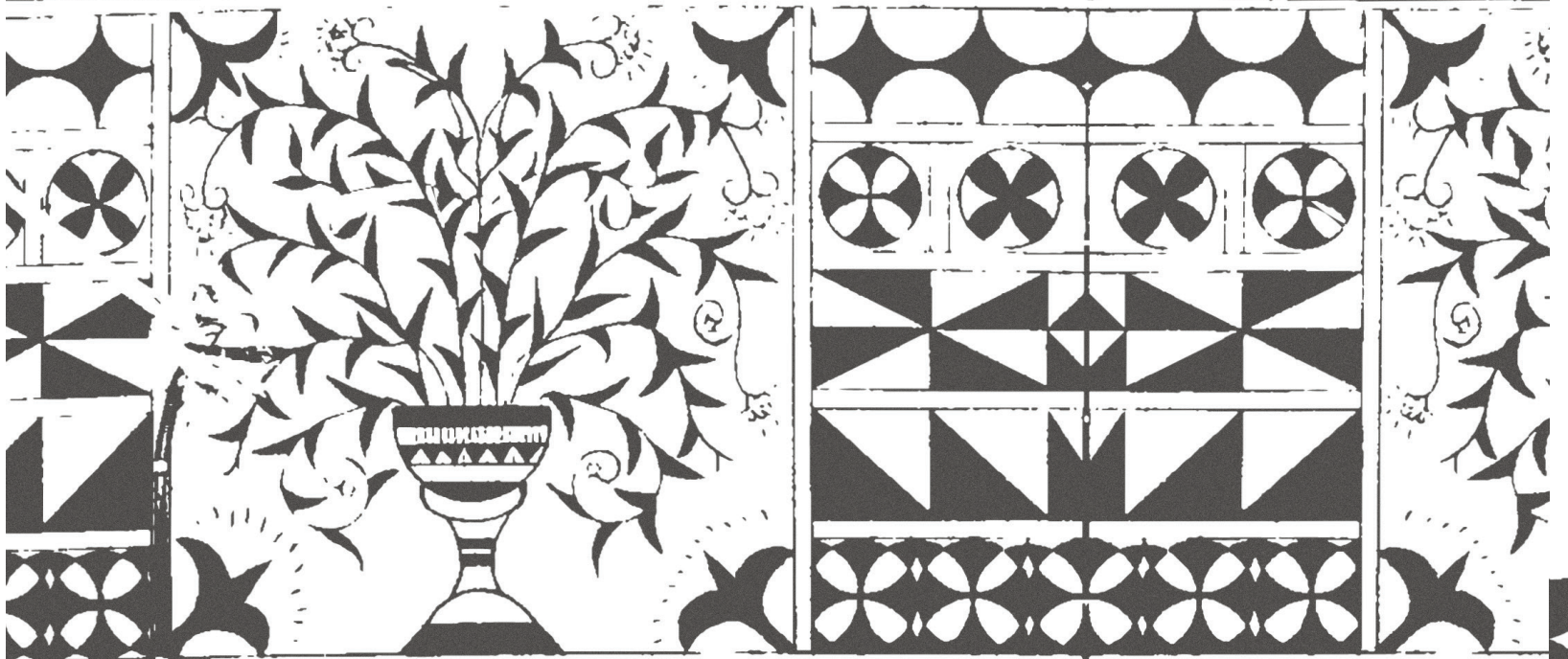
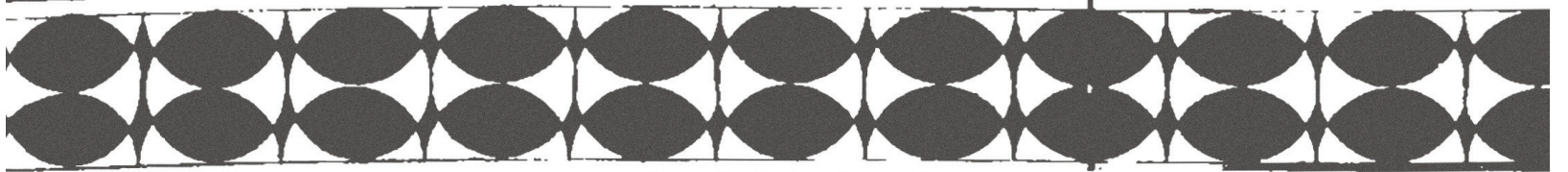
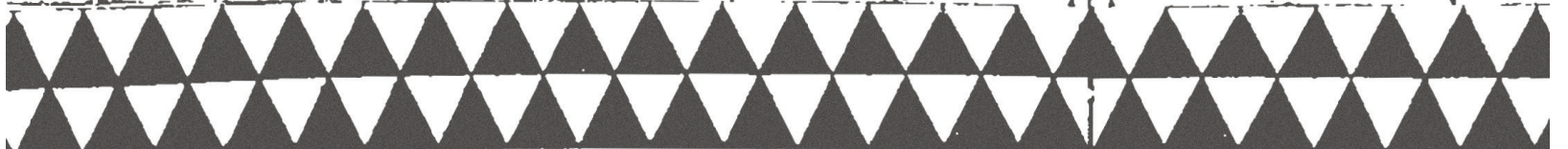
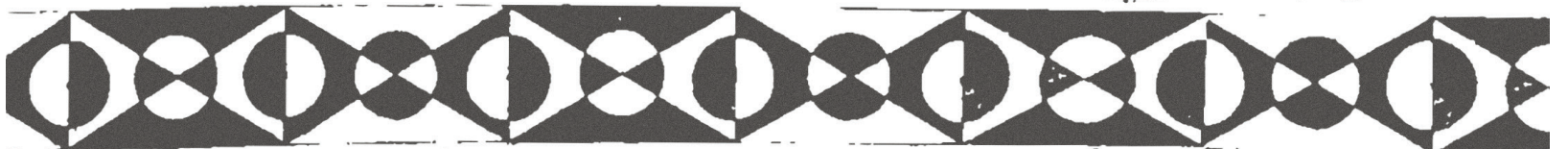
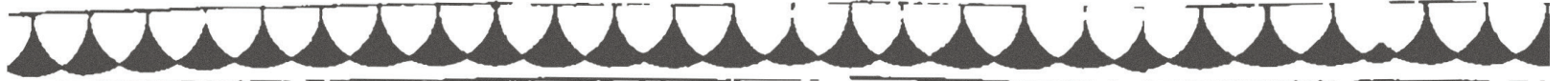
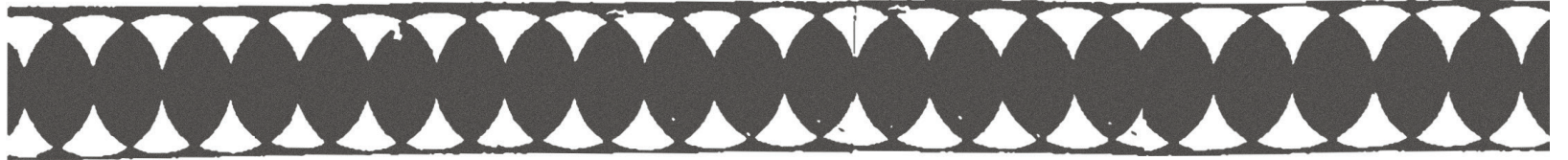
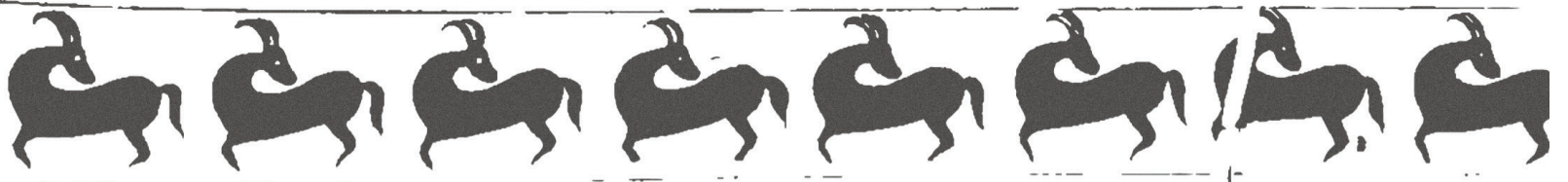
Πολύπαθος Μυροβόλος Χίος.
Γη της Ιωνίας.
Μαρτυρίες Ψυχών

πλοῦς

Θεατρική Ομάδα του Εργαστηρίου Τέχνης και Λόγου
Τομέας Ανθρωπιστικών Σπουδών ΠΤΔΕ - ΕΚΠΑ



Ομηρική Ακαδημία, Χίος 2022



Επιλογή Κειμένων/Σκηνοθεσία: Τάκης Τζαμαργιάς

Μουσική Σύθεση: Βασίλης Πανόπουλος

Οργάνωση & Συντονισμός/ Βοηθός Σκηνοθέτη: Αιμιλία Καραντζούλη

Επί σκηνής (αλφαβητικά):

Σπύρος Αναστασίνης

Εύα Βουρνά

Δημήτρης Καλεντζάκης

Αιμιλία Καραντζούλη

Δημήτρης Καρασμαΐλης

Ηρώ Κόκκινου

Πάνος Κορογιαννάκης

Γεωργία Κυριαζή

Νικολέττα Μαρκουλιδάκη

Λία Ντόντου

Σταμάτης Τσαντές

Αντρέας Ψύλλιας

Η παράσταση ως σκηνικό δοκίμιο αποτελεί προϊόν διακειμενικής σύνθεσης και περιλαμβάνει:

- **Μυθιστόρημα Η΄ - Τι γυρεύουν οι ψυχές μας ταξιδεύοντας, Γ.Σεφέρης** (Η ομάδα)
Μελοποίηση αποσπασμάτων: Βασίλης Πανόπουλος
- **Χιακή Ιερεμιάς, Αργ.Σ.Καράβας** (Η ομάδα)
Ακουγονται τα τραγούδια: Η μηλιά, Λουδοβίκος των Ανωγίων/Παραδοσιακό Βλέφαρό μου, Ν.Κυπουργός/Λ.Νικολακοπούλου
- Χιακή Ιερεμιάς**, μελοποίηση: Βασίλης Πανόπουλος
- **Τα κύματα παραμέρισαν - Αιολική Γη, Η. Βενέζης** Η ομάδα
- **Τρώαδες, Ευριπίδης** Ηρώ Κόκκινου
- **Θησαυρός, Αιμ. Καραντζούλη** Αντρέας Ψύλλιας
- **Video "Ομάδα Πλούς", Μουσική:** Λευτέρης Βενιάδης
- **Δος μοι τούτον τον ξένον ή Τον ήλιον κρύψαντα, Γ. Ακροπολίτης** (Η ομάδα)

Μαρτυρίες

- **Ματωμένα Χώματα, Δ.Σωτηρίου** Σπύρος Αναστασίνης - Αντρέας Ψύλλιας
- **Μαρτυρία της Σαρούλας Σκύφτη** Λία Ντόντου
- **Μαρτυρία Λάμπρου Λαμπρικήδη** Δημήτρης Καρασμαίλης
- **Μαρτυρία Αλέξη Αλεξίου** Σταμάτης Τσαντές
- **Τρεις αιώνες μια ζωή, Φ.Χαϊδεμένου** Αιμιλία Καραντζούλη
- **Επίλογος-Αιολική Γη, Η. Βενέζης** Δημήτρης Καλεντζάκης
- **Σύνθεση Μαρτυριών, Π. Κορογιαννάκης** Εύα Βουρνά Νικολέττα Μαρκουλιδάκη
Ηχογραφημένη Μαρτυρία Σταύρου Παπούλια
Έρχομαι κι εσύ κοιμάσαι, Παραδοσιακό Τραγούδι Πάνος Κορογιαννάκης
- **Ποίημα της γιαγιάς Φιλιάς, Φ.Χαϊδεμένου** Γεωργία Κυριαζή
- Ας ερχόσουν για λίγο, Μ.Σουγιούλ/Μ.Τραιφόρος** Ακκορντεόν: Αιμ. Καραντζούλη
- **Μαρτυρία Στρατή Μπαλάσκα** Πάνος Κορογιαννάκης



Χιακή Ιερεμιάς, Αργ. Σ. Καράβα

«Το ποίημα βρίσκεται δημοσιευμένο ως παράρτημα του βιβλίου ποικίλης ύλης: Ἐγχειρίδιον Νεοελληνικῆς Γλώσσης ὑπὸ Ἀργυρίου Σ. Καράβα, καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ τῆς Χίου Γυμνασίῳ, τ. Β'. Ἐν Σμύρνῃ, Ἐκ τῆς τυπογραφίας Α. Δαμιανοῦ, 1857, με τον τίτλο: Χιακή Ἱερεμιάς, ἧτοι Καταστροφή τῆς Χίου κατὰ τὸ ακκβ' μ.Χ.

[...]

Στον τίτλο ο ποιητής χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη «ἱερεμιάς», τον θρήνο δηλαδή του προφήτη Ἱερεμιά, ο οποίος εἶδε ὅλα γύρω του να ἔχουν χαθεῖ, ὅπως ἐγίνε στη Χίο το 1822. Το ἔργο αποτελείται ἀπὸ 870 στίχους, σε «δακτυλικὸν ἠρωϊκὸν ἑξάμετρον», χωρὶς ομοιοκαταληξία.

[...]

Τόσο στην ἐξιστόρηση ὅσο και στις παραπομπές ξετυλίγονται τα θλιβερά γεγονότα ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς Ἐπανάστασης μέχρι το ολοκαύτωμα, με τον θλιβερό ἀπολογισμό του ἀριθμοῦ σφαγιασθέντων και αιχμαλώτων και του ρημαγμένου πέρα ως πέρα νησιού. Αναφορές για τὴ Χίο και ἀντιστοιχίες σε κείμενα ἀρχαίων συγγραφέων και σε στίχους τῆς ἐποχῆς, πληροφορίες για πρόσωπα, γεωγραφικὲς περιοχές, ιστορικούς και ἀρχαιολογικούς τόπους, μονές, ἔθιμα, ἰδιαίτερα γεγονότα και πολλά ἄλλα, ζωντανεύουν με τὴ μαγεία του ποιητικῆς λόγου».

Ζαχαρού- Λουτράρη Αθηνά, "Ἐμμετρὴ ἀφήγησις τῆς Καταστροφῆς τῆς Χίου στο ποίημα Χιακή Ἱερεμιάς του Αργ. Σ. Καράβα".

Ἡ των Ἑλλήνων λοιπὸν ἐπανάστασις ἔσωσεν ἄλλους
Ἀλλ' εἰς τους Χίους δεινὴ φευ! ἐγένετο πανωλεθρία. (στ.70-71)
Μέγα δε Σάββατον ἦν, διπλοπένθιμος ὄντως ἡμέρα,
Ὅτε οἱ Τούρκοι πολλὰς πυρπολήσαντας ἤδη οικίας
Και λαμπροτάτους ναοὺς, διαρπάζουσι και βεβηλοῦσι. (στ. 348-350)
Θρήνοι πικροὶ και κλαυθμοὶ εἰς τὴν πόλιν ἀκούονται ὅλην
Τὴν ως θυμάτων πολλῶν φρικαλέαν πυρὰν καιομένην. (στ. 368-369)
Θάνατος ἀληθῶς ἐν πολλοῖς διαφέρει θανάτου (στ. 734)
Οὕτω κατέστη φρικτὴ ἐρημία ἡ εὐάνδρος Χίος,
Τό του μεγάλου ἡμῶν Ποιητοῦ ἐνδιαίτημα, μήτηρ
Πλείστων σοφῶν και ἀνδρῶν περιφήμων καὶ περιωνύμων!
Κατεμαράθη αὐτό του Αἰγαίου πελάγους το ρόδον (στ. 842-845)
Ὅθεν τῆς πολυπαθοῦς, τῆς δυστήνου τε και τρισαθλίας
Χίου ἡ καταστροφή εἰς αὐτὴν μὲν ζημίαν μεγίστην (στ. 862-863)
Ὅφελος εἰς τον κοινόν των Ἑλλήνων ἀγῶνα παρέσχεν (στ. 870)

Μελοποίηση: Βασίλης Πανόπουλος

Ματωμένα Χώματα

Διδώ Σωτηρίου

Το χωριό μαρμάρωσε! Τσιμουδιά δεν ακούστηκε· ούτε κρίση ούτε αχ! Οι άνθρωποι κατεβάσανε το κεφάλι και τράβηξαν στις δουλειές τους· σουρώσανε, σταφιδιάσανε στο άψε σβήσε. Οι μανάδες πήρανε να πλένουνε και να μπαλώνουνε τα ρούχα των παιδιών τους. Κάνανε τάματα στους άγιους. Κάτι τρομερό άρχιζε· το μαντεύαμε δίχως να ξέρουμε ακόμα τη γεύση του. Μα κείνο που έβαζε ο νους δεν ήτανε τίποτα μπροστά σε κείνο που μας περίμενε. [...] “Τώρα μαθαίνουνε να μας μισούνε και να ζούνε δίχως εμάς”.



«21.6.77.

Κύριε Τσικνή,

Δεχθήτε παρακαλώ τις δραματικώτερες φωτογραφίες που ΑΤΥΧΗΣΑ να φωτογραφήσω. Το δράμα του Μικρασιατικού Έλληνισμού. Είτε κτήμα της Περιηγητικής Λέσχης Χίου. Και τώρα και πάντοτε θα έχετε τις εγκάρδιες ευχαριστίες μου για όλα.

Με εκτίμηση

Υπογραφή (Π. Παπαχατζιδάκης)».

Η Διαθήκη της Ιωνίας Τρεις αιώνες, μια ζωή

Φιλιά Χαϊδεμένου

Πλαγιάζω για να κοιμηθώ, μα ύπνος δε με παίρνει
η σκέψη μου στο πατρικό το σπίτι μου με φέρνει.
Ψάχνω να βρω την πόρτα του και τα κλειδιά ν'ανοίξω
κι ακούω μια άγνωστη φωνή να με καλησπερίζει·
να με ρωτά: «Τι θες εδώ; Δεν είν' δικό σου τώρα».

[...]

Βουρλά, ποτέ μου δε σε ξέχασα, θε να 'ρθω πίσω πάλι και
αν δεν έρθει το κορμί, θε να 'ρθει η ψυχή μου, να τριγυρίζει
γύρω σου, να κάθεται κοντά σου, να πέσει ν' αποκοιμηθεί
στα άγια χώματά σου.



«Ήτο Παρασκευή απόγευμα, έφαγα κι εκοιμήθηκα. Κοιμώμενος ήκουσα μια φωνή να λέει: «Φύγε». Σηκώθηκα και ρώτησα: «Ποιος φώναξε, μητέρα, φύγε;». Κανένας παιδί μου, μου είπε η μάνα μου. Σαν συνήλθα λίγο, σκέφτηκα πως αυτός ήτο ο καλός μου άγγελος που με ειδοποιούσε να φύγω. Γυρίζω τότε και λέω στη μητέρα μου: «Αύριο φεύγομε άνευ άλλης ειδοποιήσεως. Μαζί σας δεν θα πάρετε τίποτα πλην τα κοσμήματά σας. Από τον Τσεσμέ όσοι δεν πρόλαβαν να φύγουν, τους έσφαξαν οι Τούρκοι. Αι οιμωγαί από τη σφαγή ηκούοντο στη Χίο».

Μαρτυρία Λάμπρου Λαμπρικήδη από τα Βουρλά

«Να χαρείς, Σαρούλα, πες μου τι συμβαίνει; Γιατί είν' όλος ο κόσμος στο δρόμο;». Τότες του είπα: "Παππού-Μεμέτ, αυτό που ξέρω θα σου πω, έρχεται πολύς στρατός στο χωριό μας και γι' αυτό φεύγομε". Τότες αναστέναξε κι είπε: "Βάι, τι θα γίνουμε!". Δεν του 'πα την αλήθεια γιατί μπορούσε να το πει και σ' άλλους. Λοιπόν εμείς κατεβήκαμε στο Χαμιντιέ· είχαμε συγγενείς και κουμπάρους...».

Μαρτυρία Σαρούλας Σκύφτη από το Ερίκιοϊ

"Θα έρθει από τη θάλασσα! Θα κρύβει το μυστικό του θησαυρού", έτσι του είχε πει. Μικρό παιδί συνήθιζε να περνά τα καλοκαίρια του στη Μυτιλήνη και μαζί με τον παππού να κάθεται ώρες αγναντεύοντας τη θάλασσα και να περιμένει κάτι εκεί μέσα να γυαλίσει. Πόσες φορές δεν είχε φανταστεί να βουτά όλο ορμή στα καταγάλανα νερά και να βρίσκει επιτέλους το μπουκάλι που θα 'κρυβε τον θησαυρό. Δέκα χρόνια χωρίς τον παππού. Πώς θα μπορέσει να του πει πως τα κατάφερε; Ενήλικος πια, βουτά στα γαλάζια νερά και βγάζει από μέσα θησαυρούς... και είναι πολλοί... και είναι παιδιά!

Θησαυρός, Αιμιλία Καραντζούλη

«Όταν φτάσαμε στον Πειραιά, άλλοι έλεγχοι από εκεί. Η μάνα μου ήταν παγωμένη. Ούτε που να πάμε ξέραμε ούτε να φάμε είχαμε. Το πρώτο πράγμα που φάγαμε ήταν πιλάφι που μαγείρευε ο στρατός, βάζει η μάνα μου μια μπουκιά στο στόμα της και βάζει τα κλάματα γίναμε πρόσφυγες έλεγε. Το πιλάφι το είχανε φτιάξει με λάδι, εμείς μαγειρεύαμε με βούτυρο το λάδι τό 'χαμε μόνο για τη σαλάτα»

Υποκειμενική (σύνθεση μαρτυριών)

Πάνος Κορογιαννάκης

«Όταν φτάσαμε στη Μυτιλήνη ήλθε τηλεγράφημα να πάει ο πατέρας μου στη Χίο και την ώρα που βγαίναμε με τη βάρκα έξω στην προκουμαία είδαμε να στέκονται ο θεός μου μαζί με τον Αλκή. Τώρα το πώς σώθηκαν, δεν έμαθα ποτέ. [...] Όλα αυτά τα γράφω σαν μνημόσυνο γι' αυτούς τους εξαιρετους ανθρώπους. Εμείς μείναμε εκεί επί ένα ορισμένο διάστημα, μέχρι ότου βρήκαμε ένα σπιτάκι και κατοικήσαμε σ' αυτό».

Γεώργιος Γ. Γιατράκος, Καμπάνες, τ.19



Δος μοι τούτον τον ξένον ή Τον Ήλιον Κρύψαντα

Γεώργιος Ακροπολίτης

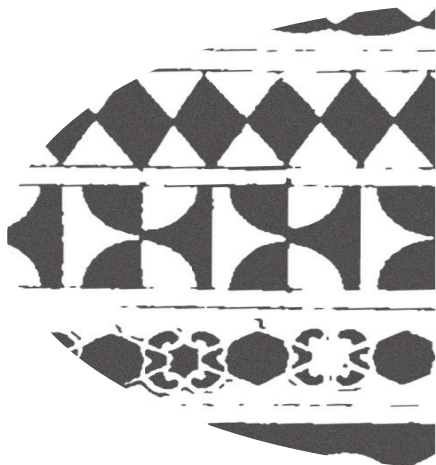
Δος μοι τούτον τον ξένον, τον εκ βρέφους ως ξένον ξενωθέντα, εν κόσμω·
δος μοι τούτον τον ξένον, ον ξενίζοντα βλέπειν του θανάτου τον ξένον·
δος μοι τούτον τον ξένον όστις είδε ξενίζει τους πτωχούς τε και ξένους·
δος μοι τούτον τον ξένον, ίνα κρύψω εν τάφω, ος ως ξένος ουκ έχει την
κεφαλήν πού κλίναι.

Τρωάδες

Ευριπίδης

Χορός

Τι να πω, τι να μη πω, τι να θρηνήσω;
Πόσο πονάει το κορμί σ' αυτό το στρώμα το σκληρό που βρέθηκα αφημένη.
Ω το κεφάλι, οι κρόταφοί μου, τα πλευρά.
Ω να μπορούσα να σαλέψω το κορμί μου, μια δεξιά μια αριστερά,
Του αστείρευτου βαθύ μου θρήνου να κρατώ ρυθμό!
Η μουσική των άμοιρων είναι θρήνους να τραγουδούν χωρίς χορό.
Ο τρόμος πάγωσε τις καρδιές των γυναικών
Που στο σκοτάδι τη σκλαβιά τους κλαίνε
Δυστυχία. Τί σκοπεύουν;
Τι σκοπεύουν; Θα μας πάρει κióλας το κύμα από την πατρίδα για την ξενιτιά;
Σε ποίαν άκρη της γης θα με σύρουνε σκλάβα,
Κηφήνα σε καμία γωνιά, χωρίς πνοή,
Πιότερο πεθαμένη παρά ζωντανή.



Έρωτα, έρωτα, έρωτα

Που κάποτε έφτασες στην Τροία τα παλάτια,

Τραγούδια εξαίσια ψέλνοντας στους θεούς.

Πόσο την ύψωσες την πόλη ετούτη τότε,

Ανάβοντας των θεών την εύνοια!

Μα τώρα η αγάπη εκείνη για την τρώα έσβησε.

Το φως της μέρας είδε τη γη να καίγεται,

Είδε να καίγονται τα κάστρα.

Πάει χάθηκε η αγάπη των θεών.



Μυθιστόρημα Η΄

Γιώργος Σεφέρης

Μὰ τι γυρεύουν οί ψυχές μας ταξιδεύοντας
πάνω σὲ καταστρώματα κατελυμένων караβιῶν
στριμωγμένες μὲ γυναῖκες κίτρινες καὶ μωρὰ ποὺ κλαῖνε
χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ξεχαστοῦν οὔτε μὲ τὰ χελιδονόψαρα
οὔτε μὲ τ' ἄστρα ποὺ δηλώνουν στὴν ἄκρη τὰ κατάρτια.
Τριμμένες ἀπὸ τοὺς δίσκους τῶν φωνογράφων
δεμένες ἄθελα μ' ἀνύπαρχτα προσκυνήματα
μουρμουρίζοντας σπασμένες σκέψεις ἀπὸ ξένες γλῶσσες.

Μὰ τι γυρεύουν οί ψυχές μας ταξιδεύοντας
πάνω στὰ σαπισμένα θαλάσσια ξύλα
ἀπὸ λιμάνι σὲ λιμάνι;

Μετακινώντας τσακισμένες πέτρες, ἀνασαίνοντας
τὴ δροσιὰ τοῦ πεύκου πρὶὸ δύσκολα κάθε μέρα,
κολυμπώντας στὰ νερὰ τούτης τῆς θάλασσας
κι ἐκείνης τῆς θάλασσας,
χωρὶς ἀφή
χωρὶς ἀνθρώπους
μέσα σε μία πατρίδα ποὺ δὲν εἶναι πιά δική μας
οὔτε δική σας.

Τὸ ξέραμε πὼς ἦταν ώραῖα τὰ νησιὰ
κάπου ἐδῶ τριγύρω ποὺ ψηλαφοῦμε
λίγο πρὶὸ χαμηλὰ ἢ λίγο πρὶὸ ψηλὰ
ἓνα ἐλάχιστο διάστημα.

Μελοποίηση αποσπασμάτων: Βασίλης Πανόπουλος



Αιολική Γη

Ηλία Βενέζη

Ταξιδεύουν στο Αιγαίο τα όνειρά μας. Στην ξένη χώρα που πάμε, πρόσφυγες, τι άραγε να μας περιμένει, τι μέρες να 'ναι ν' ανατείλουν; Η γιαγιά μας κουράστηκε. Θέλει να γείρει το κεφάλι της στα στήθια του παππού, που έχει καρφωμένα πίσω τα μάτια του μπας και ξεχωρίσει τίποτα απ' τη στεριά, τίποτα απ' τα Κιμιντένια. Μα πια δε φαίνεται τίποτα. Η νύχτα ρούφηξε μέσα της τα σχήματα και τους όγκους. Η γιαγιά γέρνει το κεφάλι της να το ακουμπήσει στα στήθια που την προστατέψανε όλες τις μέρες της ζωής της. Κάτι τηνμποδίζει και δεν μπορεί να βρει το κεφάλι ησυχία: σαν ένας βόλος να είναι κάτω απ' το πουκάμισο του γέροντα.

«Τι είναι αυτό εδώ;» ρωτά σχεδόν αδιάφορα.

Ο παππούς φέρνει το χέρι του. Το χώνει κάτω απ' το ρούχο, βρίσκει το μικρό ξένο σώμα που ακουμπά στο κορμί του και που ακούει τους χτύπους της καρδιάς του.

«Τι είναι;».

«Δεν είναι τίποτα» λέει δειλά ο παππούς, σαν παιδί που έφταιξε. «Δεν είναι τίποτα. Λίγο χώμα είναι».

«Χώμα».

Ναι, λίγο χώμα απ' τη γη τους. Για να φυτέψουν ένα βασιλικό στον ξένο τόπο που πάνε. Για να θυμούνται. Αργά τα δάχτυλα του γέροντα ανοίγουν το μαντίλι όπου είναι φυλαγμένο το χώμα. Ψάχνουν κει μέσα, ψάχνουν και τα δάχτυλα της γιαγιάς, σα να το χαϊδεύουν. Τα μάτια τους, δακρυσμένα, στέκουν εκεί.

«Δεν είναι τίποτα λέω. Λίγο χώμα».

Γη, Αιολική Γη, Γη του τόπου μου.

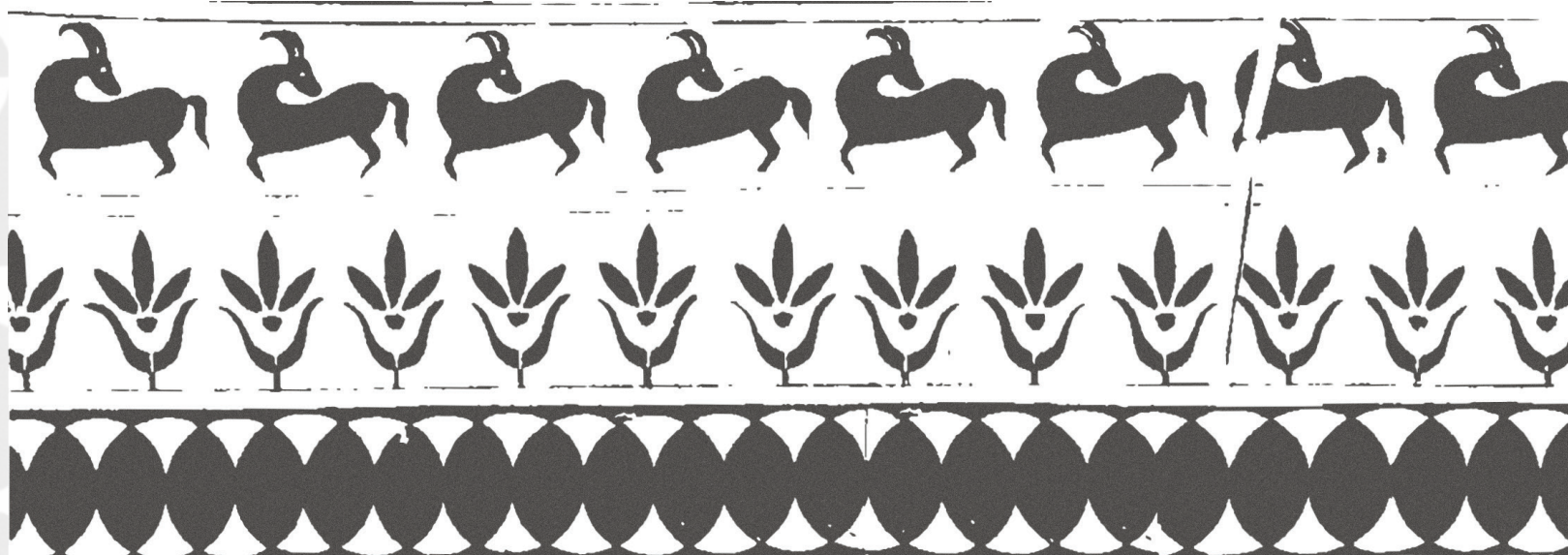
Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε την Δρ. Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ κα Αθηνά Ζαχαρού - Λουτράρη για την πρόταση του ποιήματος "Χιακή Ιερεμιάς" του Αργ. Σ. Καράβα και την παραχώρηση της ερευνητικής εργασίας *Έμμετρη αφήγηση της Καταστροφής της Χίου στο ποίημα Χιακή Ίερεμιάς του Αργ. Σ. Καράβα*, η οποία αποτέλεσε οδηγό και πολύτιμη βοήθεια κατά την προετοιμασία της παράστασης.

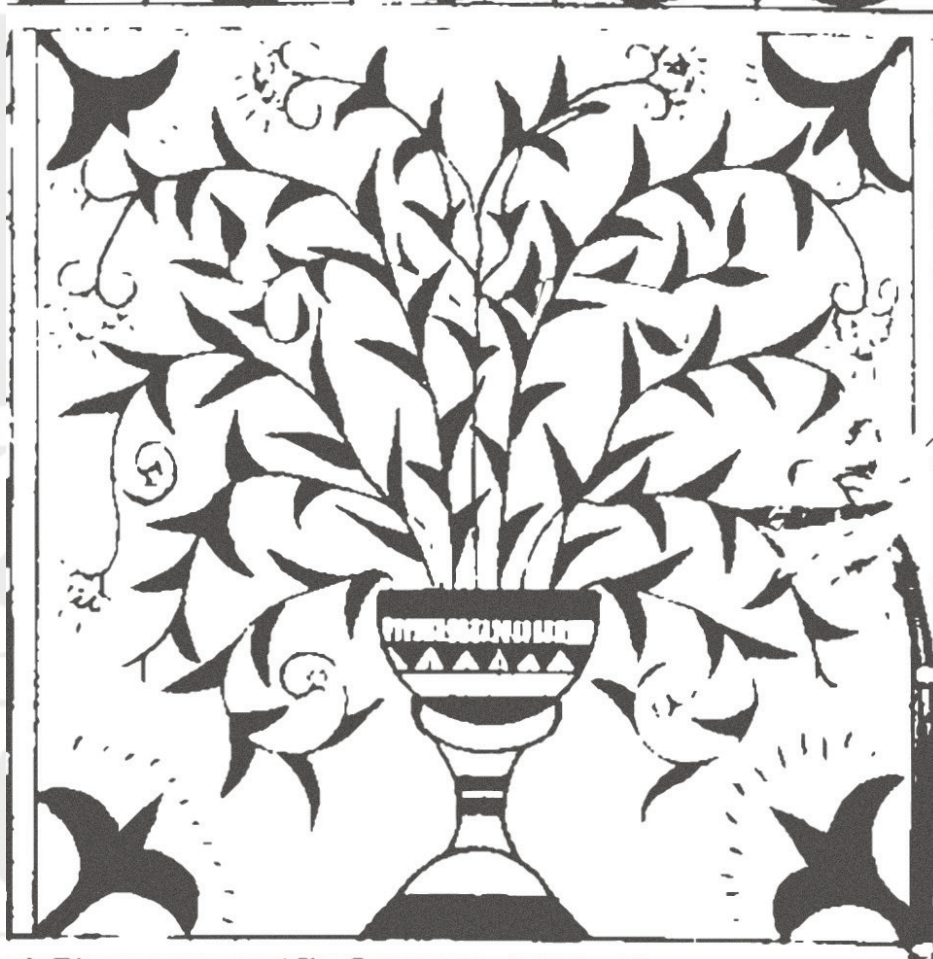
Ευχαριστούμε τη Euroclassica, την Ομηρική Ακαδημία Χίου και την Ελληνική Φιλολογική Εταιρεία Κλασικών Σπουδών για τη στήριξη και τη βοήθειά τους.

Ευχαριστούμε τον Λευτέρη Βενιάδη για την παραχώρηση της μουσικής ("Προσευχή" & "Επίλογος") από την παράσταση του Εθνικού Θεάτρου (2020-2021) «Αιολική Γη» σε σκηνοθεσία Τάκη Τζαμαργιά.

Ευχαριστούμε τον Goran Gagic, για το Artwork & το μοντάζ.



Σημείωση: Το φωτογραφικό υλικό καθώς και το σημείωμα του Π.Παπαχατζιδάκη προέρχονται από το κείμενο της Αθηνάς Κ.Ζαχαρού-Λουτράρη, Δρ. Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ, "Σεπτέμβριος 1922. Μικρασιάτες πρόσφυγες στη Χίο. Έντεκα φωτογραφίες του Περικλή Παπαχατζιδάκη, δωρεά στην Περιηγητική Λέσχη Χίου", που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Καμπάνες του «Γυναικείου Συνδέσμου Οι Φίλοι του Χιώτικου Χωριού», τεύχος 20 - Απρίλιος 2022.



Ομηρική Ακαδημία, Χίος 2022